

Korrupsjon og konspirasjon

Ayna B. Johansen

forsker ved Senter for rus- og avhengighetsforskning, UiO, og Kenneth A. Johansen, informasjonsansvarlig i Rusmisbrukernes interesseorganisasjon og PhD-kandidat ved Universitetet i Gent

Anlov P. Mathiesen beskriver bedre enn han forklarer korrupsjon på rusfeltet.

Anlov P. Mathiesen *Omsorgsindustrien – Utenforskapet og nødsprofitørene*, Dreyer forlag, 2016, 226 sider

Rusbehandling er kritisert for dårlige resultater og polariserte behandlingsideologier. At Anlov Mathiesen skulle prestere å skrive om systemet uten å miste retning eller troverdighet, var derfor ingen selvfølge, men det har han klart. Det er Mathiesens førstehåndskjennskap til rusfeltet – som debattant og tidligere redaktør for gatetidsskriftet *=Oslo* – som setter ham i stand til å skrive en slik tankevekkende bok. Boka gir en oversikt over hvem de enkelte politiske aktørene på rusfeltet i Norge er. Mathiesens linse er undersøkende journalistisk, der hensikten med undersøkelsen

tilsynelatende er å ansvarliggjøre aktørene, som i dette tilfellet er politikere samt ledelses- og kommunikasjonsansvarlige blant de «ideelle» aktørene på rusfeltet. Idealismen settes her i anførselstegn, for det er selve fasaden, eller de politiske forhandlingene og den mediebaserte staffasjen, som Mathiesen lar gjennomgå. Gjennom en erfaringsbasert analyse tilbys leseren et dypdykk som billedliggjør de systemiske utfordringene ved tilgjengelig rusbehandling.

Korrupsjon

Korrupsjon utgjør det viktigste temaet i *Omsorgsindustrien*. Mathiesen argumenterer for at behov knyttet til lidelse representerer medie- og publikumsvennlig kapital som lett kan misbrukes dersom de øremerkes ineffektive systemer og saker. Mathiesen er opptatt av to former for korrupsjon som han mener lett berører rusfeltet. Den første inkluderer topp-politikernes egne motivasjoner, som tidvis kan falle de store omsorgsgigantene til fordel. Det mest profilerte eksempelet på dette var da daværende helseminister Bjarne Håkon Hansen ga støtte til Kirkens Bymisjon i 2009. Kona til helseministeren satt i styret i Kirkens Bymisjon, og avtalen mellom Hansen og organisasjonen ble inngått «under bordet». Mathiesen siterer generalsekretær Guro Slettmark om politikeres holdninger til irregulære tildelinger: «... hadde dette skjedd i utlandet, hadde vi nok kalt det korrupsjon» (s. 34). Uten åpen konkurranse blir rusfeltet lett offer for politikeres egenmotiverte og image-relaterte vurderinger. I tillegg dokumenterer Mathiesen mistenkelige lokalpolitiske forhold i Fredrikstad der politikeres dobbeltroller som eiere av Blå Kors' eiendommer kan ha gitt økonomiske fordeler til denne organisasjonen. Men de forhold som avdekkes i boken, er ikke – om det var hensikten – tilstrekkelig til å hevde at feltet, eller omsorgsindustrien, er korrupt som sådan.

Konspirasjon

Mathiesen kritiserer også kameraderiet som blir synlig gjennom tildelinger basert på kjennskap og nettverk. Han mener videre at tendensen til slike forbindelser er spesielt utbredt i det politiske landskapet omkring de kristne omsorgsgigantene Blå Kors, Frelsesarmeen og Kirkens Bymisjon. Han bruker Kristiansand som eksempel, der de kristne leverandørene har monopol på rusbehandling. Dataene hans er beskrivelser av politikernes motstand når det stilles spørsmål ved deres forbindelser til disse omsorgsinstitusjonene. Mathiesen vil at rusfeltet skal bli bevisst makten de kristne behandlingsleverandørene har i form av disse dobbeltrelasjonene og inhabilitet i politiske saker. Mathiesen mener en effekt av korrupsjonen er en lettsindig og tilfeldig igangsetting av lavterskeltilbud. Han (og kanskje de fleste på rusfeltet) mener det også totalt sett satses på lavterskeltilbud og behandling, og ikke på rehabilitering.

På sitt beste er Mathiesens beskrivelser av den politiske kulturen rundt rusbehandling en etnografisk analyse og fornøylig lesing

Hadde Mathiesen stoppet historien sin med disse beskrivelsene – hypotesen om at kameraderiet bidrar til uhensiktsmessige lavterskeltilbud, og observasjonen om at vi må flytte fokuset til rehabilitering – hadde *Omsorgsindustrien* nok føyet seg pent inn i rekkene av kunnskapsverk som de store aktørene også ville lyttet til.

Men Mathiesen stopper ikke der og advarer mot konsekvensene av korrupsjonen, og mener stadig nye tiltak tåkelegger hvilke muligheter som finnes for brukerne av tilbudene, og at den iherdige

omsorgen fragmenterer samarbeidet mellom kommunen og det private. I tillegg setter han sine observasjoner om korrupsjon som en forklaring på det manglende ettervernet. «Det er politikernes skyld at vi ikke har ettervern, fordi de er korrupte.»

Han mener at fokuset på lavterskeltilbud og behandling opprettholder lidelse ved å trekke politikernes oppmerksomhet bort fra ettervern. Her er han kritisk til Sigma Nord AS, som er en kommersiell leverandør av tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB) i Nord-Norge med rike mennesker øverst i organisasjonen. Mathiesen mener aktørens innpass i industrien har redusert mulig behandlingsslengde for pasientene, samt at dersom de private – eller Sigma Nord, for å være helt presis – tilføres flere midler, vil dette samtidig styrke de store, kristne aktørenes markedsposisjon. Han forklarer derimot ikke hvordan. De regionale helseforetakene gjør innkjøp basert på en vektning av ulike kvalitetsparametere samt den prisen organisasjonene tilbyr. Forkortelsen av behandlingsslengde ble politisk bestemt fra Helse- og omsorgsdepartementet, som lener seg på analyser og behovsvurderinger som er gjort av fagbyråkratiet. De private leverandørene har derfor liten makt når det kommer til utvikling av tiltaksapparatet, og kan mest sannsynlig ikke klandres for de store hullene i omsorgsindustrien. Mathisens observasjoner er gode, konklusjonene forhastede.

Åpne dører må også passeres

Vi liker Mathisens beskrivelser, men hans forklaringer er ikke like overbevisende. *Omsorgsindustrien* er en dårlig underbygget påstand om konspirasjoner. Sigma Nord har dokumenterte, gode behandlingresultater, og så vidt vi kan se, blir de offer for grunnløs kritikk. Tall fra nasjonale brukerundersøkelser på helsenorge.no viser at virksomheten kommer helt øverst når brukerne gir poeng for opplevd miljø og utbytte av behandlingen. Dreyer forlag har markedsført *Omsorgsindustrien* ved å påpeke at publikasjonen «kan vekke reaksjoner fra feltet» da det er personers filantropiske prosjekter som nettopp kritiseres. I etterkant av *Omsorgsindustriens* utgivelse noterte vi oss også at Blå Kors, Frelsesarmeen og Kirkens Bymisjon forsvarte seg i Vårt Land. De tilbakeviste Mathisens påstand om å være med og opprettholde lidelse, og hadde behov for å markere at det viktigste ikke er hva slags ideologi de står for, men at deres tiltak virker. De mener Mathiesen sparker inn åpne dører når han snakker om at tjenestetilbudet ofte er utilstrekkelig, for dårlig organisert, og at brukermedvirkningen ikke er god nok. Men er det noe galt i å sparke inn åpne dører og si at vi trenger mer åpenhet, mer kvalitet, bedre brukermedvirkning og bedre ettervern? Problemet er heller at vi – for åpne dører – ikke klarer å gjøre noe med det.

Mathiesen har helt rett i at aktører på rusfeltet opptrer som markeds kapitalister, for det handler om å sikre seg markedsandeler om du vil overleve og behandle. Og slik blir det gjerne når vi organiserer innkjøp av tjenester etter konkurranseprinsipper der forhold som burde vært lagt åpent, blir til forretningshemmeligheter. Bistandsfeltet har nylig hatt en lignende sak fremme i offentlige medier som dokumenterte hvordan et selskap bestående av tidligere UD-ansatte fikk bevilget midler utenfor vanlige anbud. En grundig kritikk av styringen av rusfeltet kunne vært på sin plass, for organisasjonsledere har lenge beklaget at de fremfor å være samarbeidspartnere og kollegaer blir konkurrenter.

På sitt beste er Mathisens beskrivelser av den politiske kulturen rundt rusbehandling nærmest en etnografisk analyse og fornøydlig lesing. Vi opplever at Mathiesen i sine beskrivelser opprettholder en analyse der forskere tradisjonelt angriper et kulturelt fenomen fra sine subjektive ståsted, men med forsøk på å ikke tilføre beskrivelsene teori. Hadde *Omsorgsindustrien* blitt fremstilt som en beskrivende analyse der hensikten var å tilføre så lite forklaring som mulig, tror vi boka også ville fått

en positiv reaksjon fra feltet. Den hadde også blitt mer nyttig. Vi tenker dette ville vært heldigere for både Mathiesen og feltet, for han har viktige erfaringer å dele. God behandling må konstrueres, og lavterskeltilbud kan eksistere parallelt med ettervern.